

НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 336.717: 005.932.5 (477)

Фоміна Т.В., студентка 3 курсу
факультету економіки і права
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Мінливість зовнішнього середовища обумовлює неухильне зростання інтересу до трансакційних витрат в підприємницьких структурах (ПС), це зумовлено їх високим рівнем як в країнах з розвинутою економікою, так і в країнах з економікою, що розвивається. Трансакційні витрати відіграють фундаментальну роль при дослідженні дії економічних, правових і соціальних інститутів в Україні, а їх динаміка характеризує якою мірою те чи інше інституційне утворення виконує своє основне призначення – встановлення чітких "правил гри", що сприяють мінімізації невпевненості економічних агентів і створенню процедур співпраці. В умовах нестійкості та невизначеності, неминуче властивих перехідному економічному і соціальному середовищу, що істотно перешкоджають процесам економічного розвитку, ця функція інститутів в Україні є особливо важливою і вимагає особливо зваженого і обґрунтованого підходу щодо її подальшого вивчення і розвитку. Тому проблема ефективного управління трансакційними витратами, на сьогодні, набуває все більшої актуальності. Витрати, які забезпечують реалізацію взаємовідносин із суб'єктами зовнішнього та внутрішнього інституціонального середовища, справляють значний вплив на рівень розвитку вітчизняних підприємств, а отже і на ефективність національного господарства країни. Тому метою дослідження є розробка напрямків зниження трансакційних витрат підприємницької діяльності на основі узагальнення їх типів та принципів.

Дослідженню даної теми займалися присвячено роботу таких вчених як: О. Вільямсон, В. Гальперін [1], К. Ерроу, Р. Коуз [2], Є. Миколаєва [3], Д. Норт [4], Д. П'яткін [5] та інші. К. Ерроу визначає трансакційні витрати як витрати експлуатації економічної системи. У трактуванні Д. Норта

транзакційні витрати складаються з витрат оцінки корисних властивостей об'єкта обміну і витрат забезпечення прав і примусу до їх дотримання [4, с. 45]. Згідно О. Вільямсоном, сучасну корпорацію слід в основному розуміти як продукт серії організаційних інновацій, метою і результатом яких є мінімізація транзакційних витрат. З іншого боку, однією з головних цілей створення корпорації виступає підвищення ефективності виробництва. Тому виникає питання про співвідношення величини транзакційних витрат і параметрів ефективності в різних корпоративних структурах. Розмір транзакційного сектора корпорації значно впливає на ефективність її функціонування. Високі транзакційні витрати призводять до зниження економічних показників фірми (виручки, прибутку). У свою чергу, на величину транзакційних витрат корпорації впливають такі чинники як: розмір корпорації, її участь в інтеграційних процесах та структура управління корпорацією [3, с. 133-138].

Підприємство існує для мінімізації транзакційних витрат - витрат по здійсненню ділових операцій [4, с. 534]. За Р. Коузом транзакційні витрати пов'язані зі збором і обробкою інформації, витрати проведення переговорів і прийняття рішення, витрати контролю і юридичного захисту виконання контракту [2, с. 386]. Транзакційні витрати визначають як витрати економічної взаємодії, в яких би формах вони не протікали. Тобто, вони включають все, що так чи інакше відбивається на порівняльній працездатності різних способів розподілу ресурсів і організації виробничої діяльності [1, с. 99].

Аналіз літературних та емпіричних даних показав, що управління транзакційними витратами набуває особливого значення як з наукової точки зору, так і на рівні практичної діяльності підприємств. Проте, складність економічного змісту та специфічної природи утворення транзакційних витрат зумовлюють певні труднощі при їх дослідженні та визначенні напрямків управління.

Шляхи зниження транзакційних витрат розрізняються значним чином в залежності від рівня, на якому постає питання про їхнє скорочення. Існує два рівня, на яких слід розглядати можливість зниження транзакційних витрат: глобальний (в рамках загальносвітової економічної, політичної і

соціальної активності) і локальний (в рамках конкретного підприємства, галузі) [5, с. 4]. На глобальному рівні основним напрямком зниження трансакційних витрат є формування нових соціальних інститутів, на локальному - відповідь на питання про визначення всіх найбільш вагомих видів трансакційних витрат на конкретному підприємстві, з урахуванням його специфіки та визначення шляхів їх скорочення.

При здійсненні підприємницької діяльності мають враховуватися такі основоположні принципи зниження трансакційних витрат в умовах української економіки [5, с. 2]:

Принцип очевидної присутності, відповідно до якого керівний склад підприємства повинен визнавати значимість трансакційного аналізу і можливість значної економії трансакційних витрат.

Принцип однозначності трактувань (єдності думок), який зобов'язує мати єдність думок про те, які складові діяльності компанії можуть вважатися трансакційні.

Принцип спільного обліку внутрішніх і зовнішніх трансакційних витрат, за яким технологічно буде простіше врахувати всі трансакційні витрати відразу, навіть якщо якийсь вид.

Принцип виділення головного, тобто з усього різноманіття видів трансакційних витрат слід вибирати лише ті, які мають відношення до конкретного підприємства, а потім, можливо, і відсівати малозначні.

Принцип безперервності, що передбачає проведення безперервного трансакційного аналізу, враховуючи внутрішні структурні зміни підприємства і зовнішніх контрагентів.

Принцип доповнюваності, за яким трансакційний аналіз повинен вестися інтегровано з урахуванням трансформаційних витрат. Це необхідно для цілісності виробленого аналізу господарюючого суб'єкта.

Принцип дебюрократизації, відповідно до якого необхідно уникати створення додаткових структур.

Обґрунтування напрямків зниження трансакційних витрат, що виникають в процесі підприємницької діяльності має здійснюватися з урахуванням зазначених принципів їх зниження, яке було проведено автором та представлено на рис. 1.

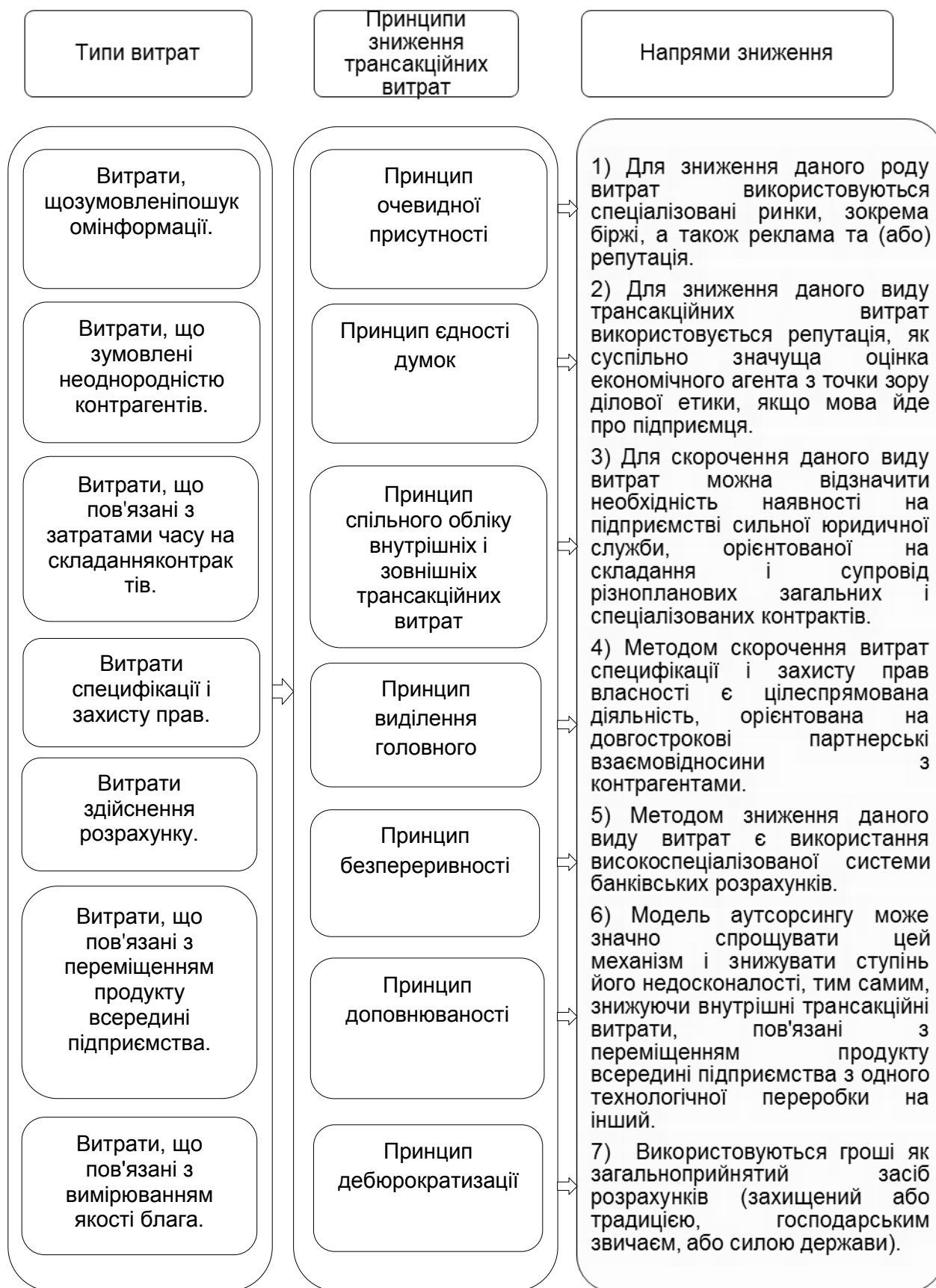

Рис.1. Напрями зниження трансакційних витрат в підприємницькій діяльності

Таким чином були визначені напрями зниження трансакційних витрат в процесі ведення підприємницької діяльності. У зв'язку з тим, що ці витрати виникають в процесі економічної взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності в мінливому середовищі обґрунтування напрямів їх зниження було здійснено на основі основоположних принципів. Найбільш дієвими методами є метод зниження трансакційних витрат з використанням високоспеціалізованої системи банківських розрахунків та метод, який передбачає необхідність наявності на підприємстві сильної юридичної служби, орієнтованої на складання і супровід різнопланових загальних і спеціалізованих контрактів. Отже, зниження трансакційних витрат стимулює розвиток економіки України в цілому.

Література:

1. Гальперин В.М. Вехи экономической мысли. Т. 2. Теория фирмы / Гальперин В. М.; под ред. В.М. Гальперина. – СПб.: Экономическая школа, 1999. – 534 с.
2. Coase R.H. The Nature of the Firm / R.H. Coase. – *Economica*, Vol. 4, November –1937. – № 16.– P. 386–405.
3. Николаева Е.В. Влияние трансакционных издержек на эффективность современной корпорации / Е.В. Николаева // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. Вып. 18 – 2009. – № 2 (140). – С. 133–138.
4. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики: [пер. с англ.] / Дуглас Сесил Норт. – М.: 1997. – 45 с.
5. Пяткин Д. Б. Трансакционные издержки как фундаментальная основа возникновения фирмы. Фирмы и рынок: взаимодействие и границы // Проблемы деятельности хозяйствующих субъектов современной России: сб. науч. тр. СПбГУИТМО. – СПб.: Нестор, 2004. – С. 2–8.

Науковий керівник,
к.е.н., викладач

О. В. Іваненко

Опубліковано в авторській редакції